

RÂBÎ DÎVÂNI'NDA NAAT-I ŞERİFLER

THE NOBLE EULOGY (NAAT) IN THE
COLLECTED POEMS BY MUSTAFA
RÂBÎ

Dr. Halil BATUR

Milli Eğitim Bakanlığı. halilbaturr@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 18.11.2020
Kabul Tarihi: 23.12.2020
Yayımlanma Tarihi: 30.12.2020
Sayı: 4
Sayfa: 246-276

Article Information: Research Article
Received Date: 18.11.2020
Accepted Date: 23.12.2020
Date Published: 30.12.2020
Volume: 4
Page: 246-276

Atıf / Citation

BATUR, H. (2020). Râbî Dîvânı'nda Naat-ı Şerifler. *International Journal of Filologia*, 3 (4), 246-276.

BATUR, H. (2020). The Noble Eulogy (Naat) in the Collected Poems by Mustafa Râbî. *International Journal of Filologia*, 3 (4), 246-276.

Dr. Halil BATUR

RÂBÎ DÎVÂNI'NDA NAAT-I ŞERİFLER

The Noble Eulogy (Naat) In The Collected Poems By Mustafa Râbî

ÖZ

Klasik edebiyatta Hz. Muhammed'i konu alan türlerin başında naat gelmektedir. Naat, terim anlamı itibariyle Hz. Muhammed'in vasıflarını överek anlatan manzum veya mensur eserlere denir. Naatlarda peygamberimize duyulan sevgi, çeşitli teşbih ve mecazlarla ifade edilir. Kasîde, mesnevî, gazel gibi birçok nazım şekliyle yazılan naatlarda genel olarak Hz. Muhammed'in isim ve sıfatları, diğer peygamberlere karşı üstünlüğü, fiziksel ve ahlakî özellikleri, mucizeleri, Allah'a yakınlığı ve mahşer günü ümmetine şefaati gibi konular işlenir. Naatlar, içerik bakımından "tevhit, münacat, tahmid, medh-i çâr-yâr-ı güzîn" gibi türlerle de ilişkilidir.

Bu çalışma, hayatı hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz XVIII. yüzyıl dîvân şairi, Mustafa Râbî Efendi'nin dîvânında yer alan naatlar üzerinedir. Şu ana kadar Mustafa Râbî Efendi ve dîvânına dair herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Mustafa Râbî Efendi'nin dîvânının araştırmalarımız neticesinde ulaşılabildiğimiz tek nüshası, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesinin Türkçe Yazmalar bölümünde 60/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Şair, dîvânına bir münacat ile başlamış, daha sonra 11 tane naata yer vererek gazeliyât bölümüne geçmiştir. Çalışmamızda öncelikle edebî bir tür olarak naat hakkında bilgi verilecek, ardından Râbî Dîvânı kısaca tanıtılacaktır. Asıl bölümde ise Mustafa Râbî Efendi'nin naatları şekil ve içerik yönünden incelenecektir. Makalenin sonunda söz konusu naatların transkripsiyonlu metni ve tıpkıbasımı verilecektir.

Anahtar Kelimeler:

Mustafa Râbî Efendi, Dîvân, Naat, Klasik Edebiyat, Gazel

ABSTRACT

Naat (eulogy) comes first among the genres that take Prophet Muhammad (PBUH) as a subject in classical literature. By definition, na'at is a verse or prose that praises the qualities of Prophet Muhammad (PBUH). In this genre, the love for our Beloved Prophet is expressed through various similes and metaphors. Works produced in the form of a na'at may be as diverse as eulogy, masnawi, and gazelle (ode), the themes of which usually cover the names and attributes of Prophet Muhammad (PBUH, his superiority over other prophets, his physical and moral characteristics, his miracles, his closeness to Allah and his intercession to his adherents on the Judgment Day. In terms of content, naat is also related to such genres as *tawhid* (uniqueness of Allah), *munājāt* (supplication), *tahmîd* (praising Allah), and *medh-i çâr-yâr-ı güzîn* (Praising Four Distinguished Friends).

The present study focuses on the naats (eulogies) written by an 18th-century poet, Mustafa Râbî Efendi. Not much is known about the life of this obscure poet. Besides, not a single study has been published investigating him or his collected poems. The only copy we were able to access as a result of hard efforts of his collected poems is registered with archive number 60/811 in the division of Turkish Handwritten Manuscript in the Library of Ârif Hikmet Bey in Madinah, Saudi Arabia. The poet begins this work begins with supplication in line with the way collected poems are organized in Turkish classical literature, and presents 11 na'ats before moving on with his gazelles. This study begins by providing information about what na'at is as a genre of literature and briefly introduces Mustafa Râbî Efendi. In the main part, the naats of this poet are analysed in terms of both form and content. At the end of the study, the transcribed text and facsimile of these naats are given.

Keywords: Mustafa Râbî Efendi, Collected Poems, Na'at, Classical Literature, Gazelle

Giriş

Sözlükte naat, “bir şeyi methederek anlatmak, vasıflandırmak; güzel sıfatlarla övmek; bir kimsede bulunan şeyleri vasfetmek, onu tavsifte mübalağa etmek; bir şeyi vasfeylemek, yani muttasıf olduğu sıfatını îrâd ile nişan vermek; vasıf, medh ü senâ ile beraber tarif ve tavsif; bir şeyi methederek anlatmak, vasıflandırmak; bir ismi tavsif eden sıfat” gibi anlamlara gelir. Bir edebî terim olarak ise, “Peygamberimizin vasfı üzerinde söylenen şiirler; memduhu Hz. Peygamber olan kasideye verilen isim; evsâf u medâyih-ı Cenâb-ı risâlet-penahîyi mutazammın kaside; Hz. Muhammed’i övmek üzere yazılan şiirler; klasik edebiyatta bilhassa Hz. Peygamber ve Hülefâ-yı Râşidîn vasfında yazılan manzumeler” gibi anlamlara gelmektedir (Sami, 1986: 1466; Devellioğlu, 1998: 982). Naat, zamanla Türkçeye yerleşmiş ve Hz. Muhammed’i övmek amacıyla yazılan şiirlerin genel adı hâline gelmiştir (Yeniterzi, 1993:1-2).

Kur’ân-ı Kerim’de, “Allah ve melekleri Peygamber’e çokça salât ederler. Ey iman edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selam verin.” (Kur’ân-ı Kerim, 33/56) buyrulmuştur. Ayrıca Hz. Peygamber’in amcası Hz. Abbas: “Ya Resulallah! Seni methetmek istiyorum.” deyince, Hz. Peygamber de: “Söyle, Allah ağzını dağıtmasın.” buyurmuştur (Şener, 1986: 148). Bu âyet-i kerime ve hadis-i şerifin sevk ve şevki ile Müslümanlar, Hz. Peygamber’i kemâl ve cemâline muvafık bir surette methetmek, ona olan hasret, muhabbet ve hürmetlerini edebî bir şekilde ifade etmek ve ondan şefaath talep etmek gibi maksatlarla şiirler söylemişlerdir. Bu vesileyle Müslümanlığın ilk devirlerinden itibaren İslamî edebiyat sahasında naat türü gelişmeye başlamıştır. Bu türdeki şiirlerin en meşhuru, Hz. Peygamber henüz hayatta iken onun huzurunda okunan “Kasîde-i Bürde” adlı şiirdir. Bu şiir, kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup şairi Ka’b b. Zühayr’dır. Bu şiiri sebebiyle Hz. Peygamber, şairi taltif etmiştir.

Türk edebiyatında naat türündeki şiirler oldukça yaygındır. Naat, gerek klasik edebiyatta gerekse dinî-tasavvufî halk edebiyatında en çok yazılan şiir türleri arasında yer alır. Naatların konusu; Hz. Peygamber’in risaleti, mucizeleri, hicret olayı, din yolunda çektiği eziyetler vs. olabilir. Kullanılan dil ise konunun kutsallığından dolayı sanatlı ve ağırdır (Pala, 2014:109). Ayrıca naatlarda Hz. Peygamber’in isim ve sıfatları, hayatı, fiziksel özellikleri, şefaati yanında onun için bazı edebî-tasavvufî benzetmeler de kullanılmıştır. Bu türdeki manzumelerde Hz. Peygamber dinî, tasavvufî, edebî açılardan tarif ve tavsif edilmeye çalışılmıştır. Şairler, Hz. Peygamber’i daha etkileyici bir şekilde anlatabilmek için ayetlere, hadislere başvurmuş; telmih, tenasüp, mecaz, teşbih ve diğer söz sanatlarından da yararlanarak şiirlerini daha sanatlı bir hâle getirmeye çalışmışlardır.

Türk edebiyatında naat türündeki şiirlere ilk kez Yusuf Has Hâcib'in yazdığı Kutadgu Bilig'te, Ahmed Yesevî'nin yazdığı Dîvân-ı Hikmet'te ve Edip Ahmed Yüknêkî'nin yazdığı Atabetü'l-Hakayık adlı eserlerinde rastlanır. Çağatay edebiyatında Haydar Tilbe, Gedaî, Lütfî, Hüseyin Baykara, Ali Şir Nevaî, Şeybanî Han, Babür Şah gibi şairler de naat türünde şiirler yazmışlardır (İsen ve diğerleri, 2015:306).

Naatlarda şairler Hz. Peygamber'i tarif ve tavsif için dîvân şiirinin bütün söz sanatlarını, belâgat kurallarını ve geleneğin kültür birikimini kullanarak hünerlerini gösterme imkânını bulmuşlardır. Bununla beraber Kur'an-ı Kerim'i Resulullah'ın şanını âleme ilân eden bir methiye kabul ederek Allah'ın övdüğü o yüce zatı övmeye âciz kaldıklarını da itiraf etmişlerdir (Yeniterzi, 2006: 436).

Naatlar genellikle manzum olarak yazılmakla beraber mensur olarak yazılanları da vardır. Dîvân edebiyatında mürettep dîvânlar dışında mensur eserlerde ve mesnevilerde de naatlara yer verilmiştir. Mensur eserlerin giriş kısımlarında birkaç cümle veya beyitle ya da müstakil bir bölüm olarak Hz. Peygamber'in naatına yer verilmesi gelenek hâline gelmiştir (Yeniterzi, 1993: 41).

Klasik edebiyatta mürettep dîvânlarda ve mesnevilerde naatlara genellikle tevhit ve münacattan sonra yer verilir. Ancak dîvân şairlerinin çoğu, Hz. Peygamber'i öven şiirlere sadece dîvânlarının başında yer vermekle kalmamış; eserlerini onun namı ve ahlakıyla şereflendirmek amacıyla mesnevî, gazel, kıt'a, rubâî, terci-i bend, terki-i bend, müstezâd, musammat, tuyuğ, müfred gibi çeşitli nazım şekilleriyle de naatlar kaleme almışlardır (Yeniterzi, 1993: 89). Türk edebiyatında naat, neredeyse tüm nazım şekilleriyle yazılmıştır. Şairler, naatlarında Hz. Peygamber'e duydukları derin sevgiyi ifade ederken onun hayatı, hadisleri ve mucizeleri ile ilgili bilgiler vererek telmih sanatını da kullanmışlardır.

Naatlar muhtevası gereği "tevhit, münacat, tahmid, medh-i çâr-yâr, elifnâme" gibi tür ve tarzlarla ilişkilidir. Tevhitlerde Allah'ın varlığı, birliği ve yüceliği anlatılırken Hz. Muhammed'in peygamberliği, miracı gibi konular çeşitli vesilelerle zikredilir. Aynı zamanda tevhitlerde Hz. Muhammed'in hadisleri iktibas edilebilir ve tevhitlerin son kısmında naatlarda olduğu gibi Hz. Muhammed övülür ve ondan şefaahat istenir. Münacatlarda günahların çokluğu nedeniyle kul bir dayanak noktası arar ve affa nail olmak için bazı vesileleri araya koyar. Günahların ağır vebalinden kurtulmanın tek yolu olarak Allah'ın mağfiretini görür. Bunu bilen şair, Allah'ın razı olduğu maddi manevi bütün unsurları affına vesile olsun diye Allah'a sunar. İşte şairin aradığı affa kavuşması için en büyük vesilelerden biri, Hz. Muhammed ve onun kıyamet günü ümmetine olan şefaahatidir. Tahmidlerde şairlerin Allah'a şükretmelerinin en büyük sebeplerinden biri de Hz. Muhammed gibi bir peygambere ümmet olmaktır. Dört halife

methiyelerinde bazen beyit/beyitler düzeyinde Hz. Muhammed, şiire konu olur ve dört halife ile olan ilişkileri üzerinden övülür. Elifnâme tarzında yazılan bazı manzumelerin muhtevası aslında naattır (Gökalp, 2016: 219; Yıldız, 2020: 94).

Bu makalemizle Mustafa Râbî Efendi ve dîvânı hakkında ilk kez bilgi verilecektir. Bunun yanı sıra şairin 9'u gazel, 1'i murabba, 1'i de kaside nazım şekliyle kaleme aldığı manzumeler, ayrıntılı olarak şekil ve muhteva açısından incelenecektir.

1. XVIII. Yüzyıl Dîvân Şairlerinden Mustafa Râbî ve Dîvânı

Biyografik kaynaklarda Mustafa Râbî Efendi ve dîvânı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Dîvânının zahriye bölümünde şu bilgiler yer almaktadır:

“Muḳâbele-i sūvārī ser-ḫalīfesi Melek Aḫmed Efendī'nin oğlu sābīkā Ḥasan Aḡa Duḫān gümrükçüsü iken baş-kātibi olan Muştafā Efendī'nin te'lifidir.”

Bu kayda göre şairin asıl adı Mustafa'dır. Babası da Mukabele-i Suvari serhalifesi Melek Ahmet Efendi'dir. Ayrıca şairin han gümrükçülüğünde başkâtiplik yaptığı da anlaşılmaktadır. Bu notun sonunda kaydedilen 1168/1755 tarihinden şairin XVIII. asırda yaşadığı tahmin edilebilir. Yine eserin zahriyesinde “Telif-i Râbî Mustafa” ibaresi ile şairin tam adı verilmektedir. Dîvânı incelendiğinde şiirlerinde “Râbî” mahlasını kullandığı görülür. Üzerinde çalıştığımız dîvânı dışında kendisine ait herhangi bir esere ulaşamadık.

Mustafa Râbî Efendi'nin dîvânının araştırmalarımız neticesinde ulaşabildiğimiz tek nüshası, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesinin Türkçe Yazmalar Bölümünde, 60/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 11x20 cm ebadında olan eser, 158 varak olup her sayfa 11 satır olarak nesih hattı ile yazılmıştır. Sayfalar genellikle iki sütun hâlinde olmakla beraber eserin birçok yerinde dîvânın tertibinden sonra ilave edildiği anlaşılan ancak aynı hat tarzı ile yazılan, sayfa kenarlarına, mevcut sütun çizgilerinin dışına çok sayıda şiirin eklendiği görülmektedir. Şair, dîvânında yer verdiği tüm şiirlerinde mahlasını kullanmış olup mahlasların tamamının altı, kırmızı renkli mürekkeple çizilmiştir.

Dîvânın başı:

Ey kemâl-i ḳudret ıssı Ḥālīḳ-ı kevn ü mekân
Hep senün iḫsānuña muḫtâc ḳamu ins ile cân

Dîvânın sonu:

Gönlüni ey Râbî virüp
Sevme şaḳın her güzeli

Râbî Dîvânı, genel olarak mürettep bir dîvân özelliği taşımaktadır. Râbî, dîvânına bir münacat ile başlamıştır. Daha sonra gazel nazım şekliyle 9 naata, 1 murabba-i mütekerrir naate ve kaside nazım şekliyle 1 naata yer vererek gazeliyat bölümüne geçmiştir. Gazeliyat bölümünde revî harfine göre “harfî'l-elif, harfî'l-bâ...” şeklinde kırmızı renkli mürekkeple yazılmış başlıklar bulunmaktadır. Şair, şiirlerinde Râbî mahlasını kullanmış olup bu mahlas, kaside haricindeki tüm şiirlerinde son beyitte yer almaktadır.

Gazeller, revî harfine göre müretteptir ve 29 harften de gazel bulunmaktadır. Harfler içerisinde en çok gazel “ra” ve “he” harflerinde yazılmıştır. Dîvânında toplamda 894 gazel olup sadece bir kaside ve 2 de murabba yer almaktadır.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde ne Râbî ne de Râbî Dîvânı¹ ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlayamadık. Çalışmamıza konu olan bu hacim ve evsafa bir eseri kaleme alan bir şairin günümüze kadar literatürde ne ismine ne de herhangi bir eserine yer verilmemiş olması oldukça dikkat çekicidir.

2. Mustafa Râbî Dîvânında Naat-ı Şerifler

2.1. Şekil Özellikleri

Klasik Türk edebiyatının en belirgin özelliklerinden biri, bu sahada verilen eserlerin az çok dinî bir karakter taşımasıdır. Bu özellik en bariz bir biçimde muhtevada görülürken dinî veya dünyevî, manzum ya da mensur bütün eserlerde bir tertip hususiyeti, dolayısıyla bir gelenek olmuş, şekil bakımından da tesirini göstermiştir (Çelebioğlu, 1983; 153). Örneğin İslamî bir gelenek olarak, başlanan her işte önce besmele, hamdele, salvele, daha sonra da âl ü ashaba dua etmek âdet hâline gelmiştir. Bu âdet, edebiyata da aynen yansımış, edebî eserlerde de bu sıraya uyulmuş, eserler dua ile bitirilmiştir.

Dîvânlarda naatlar genellikle klasik tertibe göre mukaddime, tevhit ve münacatlardan sonra yer alır (Yeniterzi, 1993: 78). Naatların dîvânlarda en sık rastlanan ve müstakil naatlara ayrılmış asıl bölümü münşeatlardan hemen sonra yer almaktadır. Ancak bazı mürettep dîvânların mukaddime, tevhit, münacat sırasına yer vermeden doğrudan naatla başladığı da görülür. Mustafa Râbî Efendi'nin dîvânı incelendiğinde şairin herhangi bir mukaddime olmaksızın eserine bir münacatla başladığı ve hemen ardından 11 naata yer verdiği görülmektedir. Şairin bu tercihi, onun Hz. Peygamber'e olan derin sevgi ve saygısını göstermektedir.

Râbî Dîvânı, gazel nazım şekli ile yazılan 5 beyitlik bir münacat ile başlar. Daha sonra “Gazeliyat” serlevhasıyla gazellere geçilmeden önce yine gazel

¹ Râbî Dîvânı üzerinde daha geniş çapta bir çalışma tarafımızdan yapılmakta olup ilerleyen zamanlarda Râbî Dîvânı, müstakil bir kitap olarak neşredilecektir.

nazım şekli ile “Na‘t-ı Şerîf, Na‘t-ı Şerîf-i Dîger, Dîger Na‘t, Dîger” gibi başlıklar altında 9 naata yer verilmiştir. Yine “Dîger” başlığı ile murabba nazım şekli ile bir naat ve bu bölümün sonunda da “Kâşîde-i Na‘t-ı Şerîf” başlığı ile kasîde nazım şekli ile son bir naata yer verilerek bu bölüm bitirilmiş, “Gazeliyât” bölümüne geçilmiştir.

Klasik edebiyatta şairler, naatları genellikle kasîde nazım şekliyle kaleme almayı tercih etmişlerdir (Yeniterzi, 1993: 82). Yukarıda da ifade edildiği gibi Râbî, 11 naatın 9'unu gazel nazım şekli ile 1'ini murabba, 1'ini de kasîde nazım şekli ile yazmayı tercih etmiştir.

Üzerinde durduğumuz naatlar, dîvânın 1b-4a varakları arasında yer almaktadır. Gazel nazım şekli ile yazılan 9 gazelin 5'i aruzun hezec bahrinin “*Me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün*” kalıbı ile, 4'ü remel bahrinin “*Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün*” kalıbı ile yazılmıştır. Murabba nazım şekli ile yazılan naat, “*me fâ' î lün / me fâ' î lün*” kalıbı ile, kasîde ise yine remel bahrinin “*Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün*” kalıbı ile kaleme alınmıştır.

Şairin naatları incelendiğinde genel olarak aruz vezni kullanmada başarılı olduğu söylenebilir.

Râbî'nin naat türünde yazdığı gazellerin 5'i 5 beyit, 3'ü 6 beyit, 1'i de 7 beyit hâlinde yazılmıştır. Murabba 5 bentten, kasîde ise 29 beyitten oluşmaktadır.

Râbî Dîvân'ında mücerred, mürdef ve tesis olmak üzere üç çeşit kafiye görürüz. Kâfiye-i mücerred yalnızca revî harfiyle yapılan kafiyeeye denir (Saraç, 2019: 267). Bu kafiye 2, 3, 8 ve 11. şiirlerde görülür. Aşağıda bu kafiyeeye bazı örnekler verilmiştir:

Vücûduñ zât-ı maḥbûb-ı *Hudâdur* yâ Resûlallâh

Revânum râh-ı aşkunda *fedâdur* yâ Resûlallâh (2/1)

Vücûduñ nûr-ı Ḥâlîkdan *eserdür* yâ Resûlallâh

Kelâmuñ bî-bahâ dürr-i *güherdür* yâ Resûlallâh (3/1)

Kâfiye-i müessese ise revîden önce dahîlin, dahîlden önce de te'sîsin bulunduğu kafiyedir (Saraç, 2019: 270). Aşağıda görüldüğü gibi bu kafiye 1 ve 4. şiirlerde görülür:

Vücûduñ maḥz-ı envâr-ı *sa'âdet* yâ Resûlallâh

Kelâmuñ gevher-i baḥr-ı *leṭâfet* yâ Resûlallâh (1/1)

Çü sensin menba[‘] -ı şâhib-sa‘âdet yâ Resûlallâh
Şefîü'l-müznibîn rûz-ı kıyâmet yâ Resûlallâh (4/1)

Kâfiye-i mürdefe revî harfinden önce uzun ünlülerden (elif, vav ve ye) birinin bulunduğu kafiye türüdür (Saraç, 2019: 270). Bu kafiye 6, 7, 9 ve 10. şiirlerde görülür. Aşağıda bu kafiyeeye bazı örnekler verilmiştir:

Ey ziyâ-i nûr-ı çeşm-i mu'minîn [ü] mu'minât
Bulunur zâtuñ ile ol Hâzreti Vâhid-i Zât (6/1)

Fedâdur râh-ı [‘] aşkında revânum yâ Resûlallâh
Revândur hâsretünle [‘] ayn-ı kanum yâ Resûlallâh (7/1)

Şair, gazellerin tamamında mahlas kullanmış olup bu mahlaslar son beyitlerde geçmektedir. Murabbada da mahlas son bentte, kasidede ise 25. beyitte kullanılmıştır.

2.2. Muhteva Özellikleri

Mustafa Râbî Efendi Dîvânı'ndaki naatlar incelendiğinde Hz. Peygamber'i klasik edebiyatın sanat anlayışına uygun olarak çeşitli isim ve sıfatlarla nitelediği; benzetme, istiare ve mecazlar aracılığıyla anlattığı görülmektedir. Naatların en önemli konularından biri olan Hz. Peygamber'den özellikle günahlarının affı için şefaath talebi hemen hemen her naatta tekrarlanmıştır. Yine naatlarda sık sık işlenen Hz. Peygamber'in risâleti ve mucizeleri de Râbî'nin naatlarının önemli bir unsuru olarak dikkat çekmektedir.

2.2.1. Naatlarda Hz. Muhammed İçin Kullanılan Vasıflar

Mustafa Râbî Efendi, naatlarında dîvân edebiyatının methiye ve naat anlayışı, anlam ve hayal dünyasına uygun bir surette Hz. Muhammed için “teşbih ve mecaz” sanatlarıyla çeşitli sıfatlar ve kalıp ifadeler kullanmıştır. Râbî, naatlarında Hz. Muhammed için özetle şunları söylemiştir: O yani Hz. Muhammed; ümmetinin sultanı, Allah'ın verdiği hediyelerin membaı, kıyamet gününde ümmetinin günahkârlarına rahmet olan, saadet deryasının paha biçilmez inci ve mücevheri, bütün peygamberlerden üstün, dertlilere şifa, güneş yüzlü, Hazreti Allah'ın sevgilisi, hikmet sırlarının sırdaşı, hak ve son peygamber; ilmin, yumuşak huyluluğun, peygamberliğin, iyiliğin, lütfun ve şefaatin madeni; ikramı ile ün salan, peygamberliğin güneşi, Allah'ın

nurunun eseri, peygamberlik tahtının şah ve sultanı, âlemlere rahmet olarak gönderilen, günah hastalığına tutulanların tabibi, eşsiz varlık ve müminlerin gözünün nurudur.

Râbî'nin naatlarında Hz. Muhammed için kullandığı isim ve sıfatlar aşağıda verilmiştir:

<i>Abd-ı ümmet sultanı</i>	<i>Kân-ı risalet</i>
<i>Atalar kânı</i>	<i>Kerimü'ş-şân</i>
<i>Bendegân-ı müznibe rahmet</i>	<i>Lütf-i mürüvvet kânı</i>
<i>Bî-bâhâ dürr ü güher</i>	<i>Mahbub-ı Hud</i>
<i>Cümle nebiden evlâ</i>	<i>Mahz-ı envâr-ı saadet</i>
<i>Derd-mendâna şifâ</i>	<i>Şâh</i>
<i>Gevher-i bahr-ı saadet</i>	<i>Şâh-ı risalet</i>
<i>Güneş-rû</i>	<i>Şayeste-i Mevlâ</i>
<i>Habib-i Hazreti Allah</i>	<i>Şefiü'l-müznibin-i rûz-ı kıyamet</i>
<i>Habib-i Hazreti Hak</i>	<i>Tabib-i ehl-i emrâz-ı zünûb</i>
<i>Habib-i mahrem-i esrâr-ı hikmet</i>	<i>Vücut-ı bî-nazîr</i>
<i>Nur-ı Halık'tan eser</i>	<i>Zât-ı pâk</i>
<i>Nübüvvet tahtının sultanı</i>	<i>Ziya-i nur-ı çeşm-i mü'minin ü</i>
<i>Rahmeten li'l-Âlemin</i>	<i>mü'minât</i>
<i>Resulallah</i>	<i>Zü'l-himayet</i>
<i>Habib-i muhterem</i>	<i>Manada cümle nebiden uhrâ</i>
<i>Hak nebi</i>	<i>Menba-i sahib-i saadet</i>
<i>Hak peygamber</i>	<i>Resul-i muhterem</i>
<i>Hatemü'l-peygamberân</i>	<i>Mihr-i nübüvvet</i>
<i>Hub cemâl</i>	<i>Mustafa</i>
<i>İlm ile hilm, şefaât kânı</i>	

2.2.2. Şefaât ve Dua Dilekleri

Sözlük anlamı itibariyle “yardımcı olmak ve aracılık yapmak” anlamlarına gelen şefaât, dinî bir terim olarak ise, “ahirette günahkâr müminlerin affedilmesi, günahı olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin Allah'a yalvarmaları, günahlarının bağışlanmasını istemeleri” gibi anlamlara gelmektedir (Karagöz, 2015: 614). Hz. Peygamber'in bir hadis-i şeriflerinde ümmetinin günahkârlarına şefaât edeceğini haber vermesi ve Hz. Peygamber'in müminlere şefaât edeceğinin Kur'an'da “Makâm-ı Mahmud” (övuilen makam) olarak anılması tüm Müslümanların böyle dua edip bu beklenti içerisine girmesine neden olmuştur (Karagöz, 2015: 612). Bu bağlamda şairler de genellikle naatlarında bu şefaât taleplerini edebî bir biçimde en üst perdeden dillendirip Hz. Muhammed'den kendilerine şefaât etmesini isterler.

Mustafa Râbî Efendi de naatlarında şefaata talebini tekrar ve ısrarla yineler. Nitekim şairin ele aldığımız şiirlerinde toplamda 17 defa “şefaata” ifadesi yer almaktadır. Aşağıdaki beyitlerde şair, ikram etmekte şân sahibi olan Hz. Peygamber'e seslenerek her ne kadar günahı hadden fazla ise de bunları affedip merhamet ederek cehennem ateşinden ancak onun şefaati ile azat olacağını ifade ederek şefaata etmesi için ona yalvarmaktadır:

Kerîmü'ş-şânsuñ cürmüm ne var 'afv eyleyüp raħmen
Bu **Râbî** 'abdüñe itseñ şefâ' at yâ Resûlallâh (1/5)

Ne deñlü âşam itse de yine **Râbî**-i biçâre
Cenâbından ümîd eyler şefâ' at yâ Resûlallâh (2/6)

Umarum ki ben şefâ' atle olam i' tâk-ı od
Gerçi efvün oldı ħadden eyledigüm seyyiât (6/5)

Şair aşağıdaki beyitte Cenab-ı Hak'tan duasının kabul edilip kıyamet günü Hz. Peygamber'in kendisine şefaataçısı olmasını ümit etmektedir:

Budur ümîdim ħabûl idüp Cenâb-ı Ħaħ du'âm
Ħâzretüñi şâfi'üm ide ħıyâmet şubħ [u] şâm (11/26)

Mustafa Râbî Efendi; aşağıdaki beyitte, yaptığı hata ve isyanlardan dolayı gece gündüz yüreğinde büyük bir korku ve ürperti olduğunu, eğer Hz. Peygamber'in şefaati olmazsa cehennemde yanacağını ifade ederek ondan şefaata talebini tekrarlamıştır:

Senden olmazsa şefâ' at göyünem düzaħda ben
Çekerim 'işyânum için ħavf-ı ħaşyet şubħ [u] şâm (11/27)

Râbî, aşağıdaki beyitte de Resulullah'a seslenerek, ondan aman dileyerek hâline merhamet edilmesini istemiş, ondan şefaata talep etmiş, ona şefaata etmezse cehennem ateşinde yanacağını ifade etmiştir:

Şefâ' at eylemezsen ben yanam nâr-ı cehennemde
Amân ħâlüme raħm eyle ricâdur yâ Resûlallâh (2/5)

Şair, kendisinin talihsiz, bahtsız bir mümin olsa bile bir müşrik olmadığını zikrederek Hz. Peygamber'in ümmetinin günahkârlarına şefaatinin hak

olduğu hadis-i şerifine telmihte bulunarak aşağıdaki beyitte de şefaata talebinde bulunmuştur:

Değil müdbirse müşrik hâşa Râbiye şefâ' at kııl
Hâţadan hâli ol kim beşerdür yâ Resûlallâh (3/5)

Aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. Peygamber'i Allah'ın muhterem dostu olarak tavsif ederek, ondan aman dileyip kendisi gibi âciz, biçare günahkârlara mahşer meydanında ancak onun şefaata edebileceğini ifade etmiştir:

Yâ Habîb-i muhterem sensin şefâ' at idicek
Olıcağ ehl-i zünûba deşt-i yevmi'l-^ç araşât (6/2)

Ümmetiñden ^ç âciz-i biçâredür **Râbî** senüñ
Yevm-i mahşer yâ Resûlallâh şefâ' at kııl amân (10/5)

Mustafa Râbî Efendi aşağıdaki beyitte, Hz. Peygamber'i bir mücevhere benzetip; ilmin, yumuşak huyluluğun ve şefaatin madeni olarak tavsif ederek bu yüzden de Allah'ın katında itibarının olduğunu vurgulamıştır:

^ç İlm ile hilm şefâ' at kânı zâtuñ gevheri
Olduñ anuñçün Cenâb-ı Hağ katında mu^ç teber (8/6)

Aşağıdaki beyitte şair, şefaatin madeni olarak tavsif ettiği Hz. Muhammed'den, yazdığı naatların yüzü suyu hürmetine suçunun affedilmesini umduğunu ifade etmektedir:

Umarum na^ç t-ı şerîfüñ hürmetine **Râbî**ñüñ
^ç Afv idesin suçımı kân-ı şefâ' at şubh [u] şâm (11/24)

Bir başka beyitte Râbî, Hz. Peygamber'e seslenerek mahşer gününde şayet kendisinden yüz çevirirse şüphesiz kendisinin cezalandırılacağını, bu hâline derinden üzülen şefaata talebini tekrarlar:

Eger mahşerde rû-gerdân idersen hâlûme şad vâh
Olunur şübhesiz baña siyâset yâ Resûlallâh (1/4)

Aşağıdaki beyitte ise şair, isyan günahının denizinde boğulmak üzere olduğunu, Hz. Peygamber'e yalvararak, ondan aman dileyerek, şefkatle elinden tutup kendisini kurtarmasını rica etmektedir:

Ġarq-ı baħr-ı cürm-i 'iŝyānum meded kıl el-amān
Dest-gİR ol ŝefkatünle tā bulam nārdan necāt (6/3)

2.2.3. Hz. Muhammed'in Mucizelerini ve Peygamberliğinin Alametlerini Konu Alan

Beyitler

Naatlarda peygamberin doğumu ve sonrasında gerçekleşen birçok mucize, konu olarak işlenebilir. Arapça “‘acZ” kökünden türeyen mucize, “tansık, tansuk, dini teyit maksadıyla ve Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrette bırakan harikulade işler, hareketler, hâller” gibi anlamlara gelir (Devellioğlu, 1998: 790).

Mucize, İslamî literatürde “nübüvvet iddiasında bulunan zâtın, sözlerinin doğruluğuna delil olmak üzere, peygamberliğini iddia ettiği sırada, beşer kudretinin üstünde ve tabiat kanunlarına aykırı olarak meydana getirdiği olaylar” manasında kullanılır (Bulut, 2016: 20). Hz. Peygamber'in mucizeleri, naat türündeki şiirlerde en çok işlenen konulardandır (Kavalcı, 1992: 107-130). Mustafa Râbî Efendi'nin naatlarında Hz. Peygamber'e ait mucizeler ve bunların beyitlerdeki işleniŝi ŝöyledir:

Hz. Muhammed'in en büyük mucizelerinden biri, kendisine Kur'an-ı Kerim'in indirilmesidir. Aşağıdaki beyitte Mustafa Râbî Efendi, bu hakikate dikkat çekerek Hz. Peygamber'in yüceliğinin en büyük alametlerinden biri olarak Allah'ın, Kur'an-ı Kerim'i onun için gökten yere indirmesi olduğunu ifade etmektedir:

“Saħa ta'zim için Qur'ān yire gökden nüzül itdi
'Ulüvv-i ŝānuna rüŝen ħāberdür yā Resūlallāħ”

Râbî aşağıdaki beyitlerde de Hz. Muhammed'in peygamberliğine ŝehadet eden iki delil göstermektedir: Biri Furkan-ı Azim, diğeri de nübüvvet mührüdür. Yukarıdaki beyitte de Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamber'in peygamberliğine ve büyüklüğüne alamet olduğu ifade edilmiŝti. Siyer ve hilye türündeki eserlerde Hz. Peygamber'in sırtında, iki omuzu arasında güvercin yumurtası büyüklüğünde bir ben bulunduğu ifade edilir. Bu ben, ahir zaman peygamberinin nübüvvet alametlerinden biri olarak kabul edilen mühr-i nübüvvettir. Bu peygamberlik mührünün; doğru ve sağlam rivayetlerin tetkikinden anlaŝıldıđı kadarıyla siyah benlerden oluŝan, üzeri tüylü, büyükçe bir ben olduğu görüŝü hâkimdir (Yeniterzi, 1993:414). Râbî,

aşağıdaki beyitte bu nübüvvet mührünü de en büyük ve açık peygamberlik delillerinden biri olarak gösterir:

Ḥātemü'l-peygāmerān olduğına ' ilme'l-yaḳīn
İki şeydür eyleyen ' adl-ı şehādet şubḥ [u] şām

Biri Furḳān-ı ' Azīmdür indi istikbāl için
Saña gökden yire ey kân-ı risālet şubḥ [u] şām

Günden ezherdür buña zāhr-ı şerīfinden daḥi
Biri de lāmi' olan mühr-i nübüvvet şubḥ [u] şām (11/7-8-9)

Hız. Peygamber'in en büyük mucizelerinden biri de "Şakk-ı Kamer" olarak bilinen ayın yarılması mucizesidir. Kendisinden peygamberliğini ispatlamak için fevkalade bir olay gerçekleştirmesini isteyen müşriklere cevaben ayı ikiye yarması ve daha sonra yeniden birleştirmesi olarak kabul edilen bu hadise, "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı." (Kur'an-ı Kerim, 54/1) ayetine ve bu olay hakkında sahabeden nakledilen muhtelif rivayetlere dayandırılır (Bulut, 2016: 204-228). Hız. Peygamber'in naatlarda en çok konu edilen mucizesi de bu mucizedir (Şener, 1986: 150). Râbî de aşağıdaki beyitte bu mucizeye telmihte bulunmuştur:

Senüñ çok mu' cizüñ biri de engüşt-i şerīfüñle
Mu' ayyen gün gibi şaḳḳ-ı ḳamerdür yâ Resûlallāh (3/3)

Râbî, aşağıdaki beyitte de Hız. Muhammed'in peygamberliğine yer, gök ve yıldızların şahitlik yaptığını ve ayın da mübarek parmağının bir işareti ile yarıldığını ifade etmektedir:

Bu işārāta şehādet ide yir gök aḥterān
İtdi engüşt-i şerīfüñ rāyegān şaḳḳ-ı ḳamer (8/2)

Hız. Muhammed'in davetine icabet eden ağacın yürümesi veya ona selam vermesi, onun varlıklar üzerindeki tasarrufuyla ilgili mucizelerindendir. Taşlar, duvarlar gibi ağaçlar da onun peygamberliğini doğrulayan birer şahit olmuştur. Hız. Peygamber'in yanına çağırıldığında dile gelen bir ağacın, ona secde ederek nübüvvet dâvasına şahitlik yaptığı bilinir (Yeniterzi, 1993:481). Mustafa Râbî Efendi de aşağıdaki beyitte Hız. Peygamber'in

mucizelerini inkâr edenlerin kalplerinin taş olduğunu, onun peygamber olduğuna ağacın dahi ikrarda bulunduğunu ifade etmiştir:

Hey nice kalbi hâcerdür mu' cizûñ inkâr iden
Hâk peyamber olduğuna eyledi ikrâr şecer (8/5)

Dinî kaynaklarda Hz. Peygamber'in gölgesinin olmadığına dair sahih bir rivayet gösterilmemekle beraber naatlarda bu husus; onun fiziksel bir özelliği ya da bir mucizesi olarak görülmüş ve edebî sanatlarla şiirlerde işlenmiştir. Râbî de aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber'e "Ey güneş yüzlü! Mevla, kimse senin gölgene dahi basmasın diye bulutu senin üstünde bir gölgelik olarak yaratmıştır." diye seslenmiştir:

Ey güneş-rû kimse zıll-i zâtuña pâ basmasun
Deyü ebr eyledi farâkında Mevlâ şâyebân (10/4)

Sonuç olarak Mustafa Râbî Efendi, incelediğimiz şiirlerinde klasik Türk edebiyatının naat geleneğine uygun olarak Hz. Muhammed'e olan sevgi ve saygısını oldukça samimi bir üslupla ifade etmiştir. Şair, bu duygularını Hz. Peygamber'in siyer kitaplarında aktarılan fiziksel ve ahlakî özelliklerini vurgulayarak aktarmıştır. Ayrıca onun mucizelerini de çeşitli teşbihler yaparak ve telmih sanatına başvurarak dile getirmiştir.

Mustafa Râbî Efendi, naatlarında sade, külfetsiz bir dil kullanmış, yer yer Arapça ve Farsça terkiplerle Hz. Muhammed'i tarif ve tavsif etmiştir. Özellikle Hz. Muhammed'den şefaath talep ettiği mısralarda olanca samimiyetiyle ona olan ihtiyacını ve sevgisini dile getirmiştir.

3. Metin

-1-

1 b

Na‘t-ı Şerîf

me fâ‘î lün / me fâ‘î lün / me fâ‘î lün / me fâ‘î lün

1. Vücūduñ maḥẓ-ı envār-ı sa‘âdet yâ Resûlallâh
Kelâmuñ gevher-i baḥr-ı leṭâfet yâ Resûlallâh
2. Kuşurum çokdur icrâ-yı sünen itmekde şâyândur
Ne denlü ger baña olsa ḥaḳâret yâ Resûlallâh
3. Kıyâm itdükde ḳabrümden görürsem ḥüb cemâlün ger
Baña bā‘ış-i sūr olur kıyâmet yâ Resûlallâh
4. Eger maḥşerde rû-gerdân idersen ḥâlüme şad vâh
Olunur şübhesiz baña siyâset yâ Resûlallâh
5. Kerîmü’ş-şânsuñ cürmüm ne var ‘afv eyleyüp raḥmen
Bu Râbî‘abdüñe itseñ şefâ‘at yâ Resûlallâh

2 a

-2-

Na‘t-ı Şerîf-i Diğer

me fâ‘ î lün / me fâ‘ î lün / me fâ‘ î lün / me fâ‘ î lün

1. Vücûduñ zât-ı maḥbûb-ı Ḥudâdur yâ Resûlallâh
Revânum râh-ı ‘aşkunda fedâdur yâ Resûlallâh
2. Ṭabîb-i ehl-i emrâz-ı zünûbsuñ ey kerem kânı
Ḥadîşuñ derd-mendâna şifâdur yâ Resûlallâh
3. Ben itdüm bî-ḥad ‘işyânı baña lâyıık olan budur
Cenâbuñdan ümîd-i ‘afv ‘aḫâdur yâ Resûlallâh
4. Benüm itdigüm ‘işyânı cihânda itmedi bir kes
Refîk-i düşmenüm nefis [ü] hevâdur yâ Resûlallâh
5. Şefâ‘ at eylemezsen ben yanam nâr-ı cehennemde
Amân ḫâlûme raḫm eyle ricâdur yâ Resûlallâh
6. Ne deñlü olsa da müznib ümîd-i kaḫ‘ -ı lüṫf itmez
Ḳuluñ Râbîye raḫmuñ mültecâdur yâ Resûlallâh

-3-

Dİger na' t

me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün

1. Vücūduñ nūr-ı Hâlıkdan eşerdür yâ Resûlallâh
Kelāmuñ bî-bahâ dürr-i güherdür yâ Resûlallâh
2. Saña ta' zım için Qur'ân yire gökden nüzûl itdi
'Ulüvv-i şânuna rüşen haberdür yâ Resûlallâh
3. Senüñ çok mu' cizüñ biri de engüşt-i şerîfüñle
Mu' ayyen gün gibi şakq-ı kamerdür yâ Resûlallâh
4. Hüdānuñ haqqıyçün yokdur gümānum haq peyambersin
Seni tekzîb iden muğdan beterdür yâ Resûlallâh
5. Değil müdbirse müşrik hâşa Râbîye şefâ' at kıl
Haţadan hâli ol kim beşerdür yâ Resûlallâh

-4-

Dİger

me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün

1. Çü sensin menba' -ı şâhib-sa' âdet yâ Resûlallâh
Şefiü'l-müznibîn rûz-ı kıyâmet yâ Resûlallâh
2. Hâbîb-i Hâzreti Haqsuñ olunmaz bir kelāmuñ red
'Aţalar kânisuñ şâh-ı risâlet yâ Resulallah

3. Tesellî eylerüm kendüm hemân lütfuñ ile yoħsa
Benüm   isy numa yoħdur nih yet y  Res lall h

2 b

4. H z r-ı h zrete bende diriĝ Şayeste a  m l yoħ
Hem Őe itdig m zenb-i kab hat y  Res lall h
5. Ne deñlü aŐam itse de yine **R b **-i biçare
Cen bundan  m d eyler Őef   at y  Res lall h

-5-

D ger

*me f     l n / me f     l n*²

1.   Abd-i  mmet sult nısın
Őef   at y  Res lall h
L tf-i mürüvvet k nısın
Őef   at y  Res lall h
2. Cümle neb den evl sın
Gerçi ma  nada uħr sın
Hem Şayeste-i Mevl sın
Őef   at y  Res lall h

² Bu Şiirin bazı mısralarında vezin bozuktur. Şiirin bazı mısraları “*me f     l n / me f     l n*”, bazıları ise “*f   il t n / f   il t n*” kalıbına uymaktadır.

3. Oldı zēnbūm gerçi bî-‘ ad
Velî yokdur lütfuna ‘ ad
Beni kaçından itme red
Şefâ‘ at yâ Resûlallâh

4. Eger idersen benden îbâ
Nice olur hâlüm fūrkatda
Budur cenâbından ricâ
Şefâ‘ at yâ Resûlallâh

5. Merhamet kııl ey peyamber
Umar senden yevm-i mahşer
Bu Râbîdür ‘ abd-i kemter
Şefâ‘ at yâ Resûlallâh

-6-

264

DİĞER

Fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün

1. Ey ziyâ-i nūr-ı çeşm-i mu‘minîn [ü] mü‘minât
Bulunur zātuñ ile ol Hâzreti Vâhîd-i Zât
2. Yâ Hâbîb-i Muhterem sensin şefâ‘ at idicek
Olıcağ ehl-i zünûba deşt-i yevmi’l-‘ araşât
3. Ğarğ-ı baħr-ı cürm-i ‘ işyânum meded kııl el-amân
Dest-gîr ol şefkatüñle tâ bulam târdan necât

4. Medhûne kâdir olamam ey vücūd-ı bî-naẓîr
Na' tuñı taħrîrde 'âciz hâme dembeste dîvât
5. Umarum ki ben şefâ' atle olam i' tāk-ı od
Gerçi efzûn oldu ħadden eyledigüm seyyiât
6. Râbiyâ bulmak dilersin ħurb-ı dîdâr-ı cinân
Rûħ-ı envârına dâ'im eyle iksâr-ı şalât

-7-

Dîġer

me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün / me fâ' î lün

1. Fedâdur râh-ı 'aşķında revânum yâ Resûlallâh
Revândur ħasretünle 'ayn-ı ħanum yâ Resûlallâh

3 a

2. Gülistân-ı cemâliñün firâķıyla hezâr-âsâ
İġâta itdi dünyâyı fiġânum yâ Resûlallâh
3. Ġarîķ-i baħr-ı cürm oldum 'amel yok lâyık Allâha
Meded ħıl geġdi ġafletle zamânum yâ Resûlallâh
4. Yanup âteş-i ħasretle serâpâ bu naġîf cismüm
İrişdi evc-i eflâke fiġânum yâ Resûlallâh

5. Terahhümle nigâh eyle bu **Râbî-i** ʿâşî-yi zâra
Ki memnûn ola maşşerde revânum yâ Resûlallâh

-8-

Dîger

Fâʿ ilâtün / fâʿ ilâtün / fâʿ ilâtün / fâʿ ilün

1. Ey Habîb-i Hazreti Allâh maşşüb-ı beşer
Bir işâretle bulurdu muʿ cizüñ taşşķîķ-i fer
2. Bu işârâta şehâdet ide yir gök aştērân
İtdi engüşt-i şerîfün râyegân şakķ-ı kamer
3. ʿ Aks-i naʿ lini burâķuñdur yaķud miʿ râc şebi
Ķaldurup barmaq îmân itdi degil meh gök meger
4. Nür-ı zâtın kıldı dünyâyı münevver yoĶsa kim
Ķalur idi zulmet içre işbu ʿ âlem ser-be-ser
5. Hey nice Ķalbi Ķacerdür muʿ ciziñ inkâr iden
Ķaķ peyamber oldıĶuna eyledi iķrâr şecer
6. ʿ İlm ile Ķilm şefâʿ at kânı zâtuñ gevheri ³
Olduñ anuñçün Cenâb-ı Ķaķ Ķatında muʿ teber
7. RaĶmeten liʿl-ʿ âlemînsin ey Resûl-i MuĶterem
Ümmetüñdür ʿ âşî **Râbî**ye raĶmla Ķıl nazar

³ Bu mısradâ vezin bozuktur.

-9-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

1. Ey Resûl-i Muhterem haq hudâvend iltibâs
Mîhr-i zâtın cândan artık eylerüm tende hırâs
2. Hamdulillâh kalbimüñ mir'âtını rûşen idüp
Şayqal-ı envâr-ı aşkuñ komadı bir zerre pas
3. Şâhibü'l-ümmet peyamberken Kelîmullâh senüñ
Ümmetünden olmağa eyledi Mevlâdan sipâs
4. Ben siyeh hâke nigâh-ı rahm kıl luţf eyle kim
Kimyâ-yı nükhetüñle sîm olur hâliş nehâr
5. Umarum zıll-i livâ-yı zîr-i hamdüñ cây idem
Yevm-i maşşer tâb-ı hürşîdcek ta'cîz-i nâs
6. 'Âşîdür gerçi şümârsız Râbînüñ 'işyânı lîk
Yâ Resûlallâh senüñ elţâfuña olmaz kıyâs

-10-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

1. Ey nübüvvet tahtınuñ sulţânı zât-ı 'âlîşân
Bendegâni müznibe rehmetisin Allâhdan 'ayân

3 b

2. Zât-ı pākūñ halk olunması muḳadder olmasa
Yaradılmazdı zemîn [ü] āsumān hūr [u] cinān
3. Nūr-ı şer' in pertev urmasa eger kim bî-gümān
Ḳalur idi ser-te-ser zulumāt-ı cehl içre cihān
4. Ey güneş-rū kimse zıll-i zātuña pā basmasın
Deyü ebr eyledi farâkında Mevlā şāyebān
5. Ümmetünden 'āciz-i bîçāredür **Rābî** senüñ
Yevm-i maḫşer yā Resūlallāh şefā' at ḳıl amān

-11-

Ḳaşıde-i Na' t-ı Şerîf

268

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

1. Ey ḫabîb-i maḫrem-i esrār-ı ḫikmet şubḫ [u] şām
Merḳadüñ ḫalvet-serā-yı zātü'l-' izzet şubḫ [u] şām
2. Ḥazreti Cibrîl Emîn fermān-ı Rabbānî ile
Tebliğ-i vaḫy eyler idi saña elbet şubḫ [u] şām
3. 'Ālemi ḳılduñ ḫalāş zulumāt-ı küfr-i şirkden
Olinur aḫkām-ı icrā-yı şerî' at şubḫ [u] şām
4. Taḳdîrinden olmasa ḫaḳḳuñ yaratmaḳ zātını
Ḥalk olunmazdı cihānı nār-ı cennet şubḫ [u] şām

5. Kande gün görür idi hürşîd kamer kângı gice
Dehre virürdi ziyâ nevbet-be-nevbet şubh [u] şâm
6. Hep senüñ hürmetine halk eyledi Bârihudâ
Levh-i maḥfûz ' arş-ı kürsü seyyâre kat kat
7. Hâtemü'l-peygâmbereñ olduğuna ' ilme'l-yaḳîin
İki şeydür eyleyen ' adl-ı şehâdet şubh [u] şâm
8. Biri Furkân-ı ' Azîmdür indi istiḳbâliçün
Saña gökden yire ey kân-ı risâlet şubh [u] şâm
9. Günden ezherdür buña zâhr-ı şerîfinden daḳı
Biri de lâmi' olan mihr-i nübüvvet şubh [u] şâm
10. Yokdur inkâra mecâli cümlesi ikrâr ider
Haḳ nebî olduğuna heftâ dü millet şubh [u] şâm
11. Mihr-i cüduñ olmasaydı işbu maḥlûḳ-ı cihân
Birbirine eylemezlerdi muḥabbet şubh [u] şâm
12. Mu' cizâtuñ reh-nümâ olmazsa görmez rüyını
Nuşretin lütfına muḥtâc şâh-ı milket şubh [u] şâm
13. Pertevinden eylemekçün cezb rüşen-i ziyâ
Mihr-i mâh itmekdedür ravzanda ḥidmet şubh [u] şâm
14. Ben mürid-i mücrimin n'ola umarsam lütfını
Bulmadan feyzüñ ile şeyḫân kerâmet şubh [u] şâm

4 a

15. Gerçi teşrîf eyledüñ milk-i beķāya ey şerîf
Yādigār ümmete bıraķduñ bunca sünnet şubḥ [u] şām
16. BİNde bir evşāf-ı zātuñ idemem yā Muşţafā
Baña Nūḥ-veş virse Ḥaķ ger   ömr-i müddet şubḥ [u] şām
17. Bî-şümārdur bende  işyān yā Şefiü'l-müzñibîn
Eylerim lütfuñ ümmîd ey zü'l-ḥimāyet şubḥ [u] şām
18. Hamdulillāḥ sen Resūle ümmet itmiş ben ķulın
Eylerim Ḥazreti Ḥaķķa şükr-i minnet şubḥ [u] şām
19. Vāy eger olmaz ise senden   ināyet ḥālüme
Bende efzūn olmada zenb-i şaķāvet şubḥ [u] şām
20. N'ola taḥvîl olsa zenbüm   afv-ı Ḥaķķla ḥayre çün
Nice olmaz na  tuñ iden ğarķ-ı raḥmet şubḥ [u] şām
21. Baķma rüyum esvede Ḥazreti Allāḥ için
Çünki mercüdur cenābıñdan   ināyet şubḥ [u] şām
22. Zümre-i ehl-i   aţāña idüp ilḥāķ bendeñi
Ümîdüm bu idesin şāḥā şefā  at şubḥ [u] şām
23. Āḥ kim oldum esîri nefsi şūmuñ zecr ile
Baña icrā itdirür nice ķabāḥat şubḥ [u] şām
24. Umarum na  t-ı şerîfüñ ḥürmetine **Rābînüñ**
  Afv idesin suçını kân-ı şefā  at şubḥ [u] şām

25. Bende yokdur bir ‘amel ki ola şâyân-ı Hüdâ
Lîk var minnet ile dilde nedâmet şubh [u] şâm
26. Budur ümîdüm kabûl idüp Cenâb-ı Hâk du‘âm
Hâzretüni şâfî‘üm ide kıyâmet şubh [u] şâm
27. Senden olmazsa şefâ‘at göyünem düzağda ben
Çekerüm ‘işyânım için havf-ı haşyet şubh [u] şâm
28. Tâ olunca yevm-i maşer mâh-ı sâlinde hemîn
Şad şalâtla ravzaña olsun taḥiyyet şubh [u] şâm

Sonuç

Klasik Türk edebiyatında en çok yer verilen nazım türlerinden biri olan naat, Hz. Muhammed’i övmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Klasik edebiyatta naatlar, genellikle dîvânlarda ve mesnevilerde tevhit ve münacattan sonra yer alır. Türk edebiyatında naat neredeyse tüm nazım şekilleriyle yazılmıştır. Şairler, naatlarında Hz. Peygamber’e muhabbet ve hürmeti ifade ederken onun hayatı, hadisleri ve mucizeleri ile ilgili bilgiler vererek telmih sanatını da kullanmışlardır.

Kaynaklarda ne kendisi ne de eserlerine dair herhangi bir bilgiye rastlayamadığımız Mustafa Râbî Efendi, XVIII. yüzyılın klasik edebiyat şairlerindedir. Bu makale ile hakkında ilk kez bilgi verilen Mustafa Râbî Efendi’nin dîvânının şu an için bilinen tek nüshası Medine Ârif Hikmet Kütüphanesinin Türkçe Yazmalar Bölümünde, 60/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Eser genel olarak mürettep bir dîvân özelliği göstermektedir. Râbî, dîvânına bir münacat ile başlamıştır. Daha sonra gazel nazım şekli ile 9 naata, 1 murabba-i mütekerrir naate ve kaside nazım şekliyle 1 naata yer vererek gazeliyât bölümüne geçmiştir. Gazeliyât bölümünde revî harfine göre “harfü’l-elif, harfü’l-bâ...” şeklinde kırmızı renkli mürekkeple yazılmış başlıklar bulunmaktadır. Şair, bütün şiirlerinde mahlasını kullanır. Gazeller, revî harfine göre müretteptir ve 29 harften gazel bulunmaktadır. Harfler içerisinde en çok “ra” ve “he” harflerinde gazel yazılmıştır. Dîvânında toplamda 894 gazel vardır. Eserinde sadece bir kaside ve 2 murabba bulunmaktadır.

Çalışmamıza konu olan naatlar, Mustafa Râbî Efendi tarafından dokuz tanesi gazel nazım şekliyle, biri kaside nazım şekliyle, biri de murabba nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Şairin aruz veznini kullanmada yer yer bazı vezin kusurları bulunmakla birlikte genel olarak başarılı olduğu söylenebilir.

Şair, Hz. Peygamber'in kimi mucizelerine telmih yoluyla değinmiş ve birçok naatta görülen bir gelenek olan şefaathalep etme ve dua etme temalarını naatlarında işlemiştir.

Râbî, naatlarında somutlaştırma ve tasvirî anlatımla diğer naatlarda da gördüğümüz gibi Hz. Muhammed'i teşbih ve mecazlara başvurarak tarif ve tavsif eder. Mustafa Râbî Efendi'nin tüm naatlarında teşbih, hüsnüatalil ve tenasüp sanatlarının çok başarılı örnekleri yer alır. Râbî, tüm kâinatın Hz. Muhammed hürmetine yaratıldığı düşüncesini hüsnüatalil sanatına, onun maddi ve manevi şahsiyetini ise genellikle teşbihlere başvurarak ifade eder. Şair Hz. Muhammed'in bazı mucizelerini de şiirlerinin içerisinde sanatlı bir şekilde anlatır.

Mustafa Râbî Efendi, naatlarında Hz. Muhammed'i sade, külfetsiz bir üslupla, zaman zaman Arapça ve Farsça tamlamalar da kullanarak tarif ve tavsif etmiştir. Özellikle Hz. Muhammed'den şefaathalep ettiği kısımlarda oldukça samimi bir dille ona olan saygı ve sevgisini dile getirmiştir.

Kaynakça

- Âmil Çelebioğlu, (1983) "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler" Şükrü Elçin Armağanı, Ankara.
- Bulut, Halil İbrahim (2016). *Nübüvvetin İspatında Mucize*. Araştırma Yayınları, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Kitabevi Yayınları. Ankara.
- Döner, Nuran. (2007). *Tasavvuf Kültüründe Hz. Peygamber Tasavvuru*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.
- Gökcalp, Haluk (2016). *Türk Edebiyatında Manzum Tevhitler*. İstanbul: Kesit.
- İsen M. , Horata O. , Macit M. , Kılıç F. ve Aksoyak İ.H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. 9. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karagöz, İsmail. (2015). *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Kavalcı, Osman (1992). *Dîvân Şiirindeki Na'tlarda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Kur'ân-ı Kerîm Meali, (2006). Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kurnaz, Cemal, Dinî Edebiyat Türleri ve Dinî Edebiyatımızın Bugünü Hakkında Düşünceler, *Dîvân Edebiyatı Yazıları*, (1997). Akçağ Yayınları, Ankara.
- Pala, İskender. (2014). *Dîvân Edebiyatı*. 17. Baskı. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Saraç, Yekta (2019). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. Gökkuşbu Yay.
- Şemseddin Sami (1986). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Endurun Kitabevi.
- Şener, Halil İbrahim. (1986). *Türk Dîvân Edebiyatında Na't ve Bazı Na't Mecmuaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 3, ss. 147-160.
- Yeniterzi, Emine (1993). *Dîvân Şiirinde Na't*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Yeniterzi, Emine (2002). *Türk Edebiyatında Na'tlara Dair*. Türkier, (Ed.) H.C. Güzel, C. 11. ss. 762-767, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Yıldız, Enes. (2020), *Remzî'nin Fehmînâme'sinde Na't-ı Şerif*, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 10, Güz 2020.

Ek: Râbî Dîvânı'nda Bulunan Naatların Tıpkıbasımı:

